

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

**ҚАЗІРГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР КОНТЕКСІНДЕГІ
ШЫҒЫС ЕЛДЕРІ: ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУДІҢ
ЖАҢА ТАЛАПТАРЫ**

халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның
материалдар жинағы
25 сәуір 2023 жыл

**СТРАНЫ ВОСТОКА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ: ПРОБЛЕМЫ И НОВЫЕ
ПОДХОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ**

сборник материалов
международной научно-практической конференции
25 апреля 2023 г.

collection of materials
international scientific and practical conference
**THE COUNTRIES OF THE EAST IN THE CONTEXT OF
MODERN INTERNATIONAL RELATIONS: PROBLEMS AND
NEW REQUIREMENTS FOR RESEARCH**

25 April, 2023

НҮР-СҰЛТАН
2023

УДК 327
ББК 66.4
Қ22

Ұйымдастыру комитеті

Төраға:

Сыдықов Е.Б., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ басқарма төрағасы-ректор

Төрағаның орынбасарлары:

Мақыш С.Б., Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректор
Құрманғалиева Ж.Д., Басқарма мүшесі – Ғылым, коммерцияландыру және
интернационалдандыру жөніндегі проректор

Мүшелері:

Қосыбаев М.М., Калиева А.Б., Биримкулова Г.У., Тулеубаева С.А., Әлібекұлы А.

Құрастырған: Әлібекұлы А.

Қазіргі халықаралық қатынастар контексіндегі шығыс елдері: проблемалары және зерттеудің жаңа талаптары. Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдар жинағы – Нұр-Сұлтан, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2023. – 112 бет.

ISBN 978-601-337-866-4

Бұл жинаққа қазіргі шығыс елдерін зерттеудің теориясы мен методологиясын, Таяу Шығыс, Шығыс Азия, Оңтүстік Азия және Орталық Азиядағы аймақтық мәселелерді, шығыс елдерінің тарихын, мәдениетін, тілін, әдебиетін, экономикасын, әлеуметтік жағдайларын қарастырған ғалымдардың, докторанттар мен магистранттардың мақалалары енгізілді.

Жинақты шығыс елдерінің дамуы мен рухани құндылықтарына қызығушылық танытқан шығыстанушылар, аймақтанушылар, филологтар және тарихшылар ғылыми-ізденіс жұмыстары барысында қолдана алады.

Мақалалар авторлық редакцияда жарияланды.

ISBN 978-601-337-866-4

УДК 327
ББК 66.4

© Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2023

переходим в критический подход. Что необходимо для мастерства политического анализа в востоковедении?

Приходим к следующим выводам:

1. Политологам, интересующимся восточными странами, следует овладеть прежде всего восточными языками как первым атрибутом в компетенции.
2. Востоковедам, стремящимся стать политическими аналитиками, не только практически освоить, но и отработать теоретическую базу знания в сфере политологии.
3. Политологи, подготовленные на базе европейской и американской политической теории, следует заняться поиском политических теорий стран Востока с древности до сегодняшних дней.
4. Востоковедам, владеющими языком и знанием истории и философии Востока, также следует заняться поиском политических теорий Востока в сравнительном анализе с западными.

В 21 веке, в формирующемся многополярном мире страны Востока интенсивно набирают свою силу и вес, преодолевая как последствия колониализма, так и противодействуя неоколониализму и глобализации. Политический анализ в востоковедении Казахстана становится более чем необходимым и актуальным в свете развития и укрепления межгосударственных отношений со странами Востока. Таким образом, политический анализ в востоковедении должен заполнить ту пустующую нишу, которую за тридцать лет независимого развития не поставили на прочный профессиональный уровень.

ҚАЗАҚСТАН МЕН ОҢТҮСТІК-ШЫҒЫС АЗИЯ ЕЛДЕРІ АРАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫ ЗЕРТТЕУ АСПЕКТІЛЕРІ

Азмұханова Айман Махсатовна¹
aiaz67@mail.ru

Аннотация. Мақалада Қазақстанның Оңтүстік-Шығыс Азия елдерімен қарым-қатынастары, аймақтағы ынтымақтастық және экономикалық мүдделері және оларды жүзеге асырудың қалыптасып отырған жағдайлары контекстінде даму перспективалары бағаланады. Қазақстанның Оңтүстік-Шығыс Азия елдерімен экономикалық ынтымақтастығы, соңғы жылдары олардың арасындағы екіжақты қарым-қатынастар аясындағы өзара іс-қимыл, ең алдымен, сауда саласында нығая түскенін көруге болады.

Түйін сөздер: Қазақстан, Оңтүстік-Шығыс Азия, ынтымақтастық, АСЕАН, АӨСШК (СВМДА), азиялық нарық, экономикалық серіктестік.

Аннотация. В статье определяются объективные факторы, препятствующие его расширению, изучение аспектов, придающих значение активному включению Казахстана в региональные интеграционные процессы. Также оцениваются отношения Казахстана со странами Юго-Восточной Азии, сотрудничество и экономические интересы в регионе,

¹ Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Шығыстану кафедрасының профессоры м.а., тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Астана, Қазақстан.

перспективы развития в контексте существующих условий для их реализации. Экономическое сотрудничество Казахстана со странами Юго-Восточной Азии, взаимодействие в рамках двусторонних отношений между ними укрепилось, прежде всего, в сфере торговли и гуманитарного сотрудничества.

Ключевые слова: Казахстан, Юго-Восточная Азия, сотрудничество, АСЕАН, СВМДА, азиатский рынок, экономическое партнерство.

Abstract. The article defines the objective factors hindering its expansion, the study of aspects that attach importance to the active inclusion of Kazakhstan in regional integration processes. It also assesses the relations of Kazakhstan with the countries of South East Asia, cooperation and economic interests in the region, development prospects in the context of the existing conditions for their implementation. The economic cooperation of Kazakhstan with the countries of South East Asia, interaction within the framework of bilateral relations between them has strengthened, primarily in the field of trade and humanitarian cooperation.

Key words: Kazakhstan, South East Asia, cooperation, ASEAN, CICA, Asian market, economic partnership.

Бүгінде Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттері Қазақстанды Орталық Азиядағы маңызды стратегиялық серіктес ретінде қарастыратыны белгілі. Дереккөздердің басым бөлігінде бұл аймақ АСЕАН (ОШАМҚ) деп танылғандықтан, оның басқа аймақтық қауымдастықтардан өзінің жоғары экономикалық дамуымен ерекшеленуі де Қазақстан үшін өте маңызды.

Тарихқа көз жүгіртсек, АСЕАН 1967 жылы 8 тамызда Бангкокта бес мемлекет: Индонезия, Малайзия, Сингапур, Тайланд және Филиппинмен құрылды. Бруней 1984 жылы, Вьетнам 1995 жылы, Лаос пен Мьянма 1997 жылы, Камбоджа 1999 жылы ұйымға кірді. АСЕАН елдерінің халқы шамамен 500 миллион адамды құрайды, жалпы ішкі өнім 737 миллиард АҚШ долларын құрайды.

Қауымдастықтың бастапқы рөлі саяси функцияларды көбірек атқарды. АСЕАН өмір сүре бастағаннан бері, мүше елдер саяси және қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастық саласында, атап айтқанда 1971 жылы Оңтүстік-Шығыс Азияны бейбітшілік, бостандық және бейтараптық аймағы ретінде анықтайтын Декларацияны, Достық пен ынтымақтастық туралы келісімді жасасты. Олар аймақтағы бейбітшілікті сақтауға және сыртқы күштердің ықпалынан ада қоғамдастық құруға бағытталған.

Сонымен бірге АСЕАН өз қызметінде аймақтағы бейбітшілікті нығайту мақсатында экономикалық, әлеуметтік және мәдени салалардағы аймақтық ынтымақтастыққа біртіндеп бет бұрды. Экономикалық салада АСЕАН елдері жыл сайын Оңтүстік-Шығыс Азия аймағында интеграция және ырықтандыру саясатын жүргізіп келеді. 1977 жылы-ақ еркін сауда аймағын құруға тырысты. Бүгінгі күні АСЕАН шеңберінде жеңілдікті сауда туралы келісім күшінде.

АСЕАН-да тұрақты негізде бірлескен жаттығулар өткізетін өзінің қарулы күштері бар екенін атап өткен жөн. Жалпы, бүгінде АСЕАН-ға 10 мемлекет кіреді – Бруней, Вьетнам, Индонезия, Камбоджа, Лаос, Малайзия, Мьянма, Сингапур, Тайланд және Филиппин. Аймақтық диалог аясында АҚШ, Жапония, Австралия, Жаңа Зеландия, Канада, ЕО, Корея Республикасы, Үндістан, Қытай және Ресей АСЕАН серіктесі мәртебесін алды.

АСЕАН + 1 (АСЕАН + Қытай) формуласы – АСЕАН шеңберіндегі табысты ынтымақтастықтың көрнекі мысалы. Сонымен, Астанада өткен форумдардың бірінде АСЕАН басшылары алдағы онжылдықта Қытайдың қатысуымен еркін сауда аймағын құру туралы ортақ шешімге келді. Нәтижесінде 2002 жылы 4 қарашада Қытай мен АСЕАН елдерінің басшылары жан-жақты аймақтық ынтымақтастық туралы негіздемелік келісімге қол қойды [1].

2018 жылы АСЕАН елдері өздерінің экспорт ағындарының 12,5% -ын Қытайға бағыттады, ал Қытайдың өзі экспорттың 20,7% -ын қауымдастық мүшелеріне сатты. Қытайдың АСЕАН-ан негізгі импортының бірі – электр машиналары мен жабдықтары.

АСЕАН Статистика қызметінің мәліметтері бойынша, 2010 жылдан бастап АСЕАН мен ҚХР арасындағы сауда көлемі 235,5 миллиард АҚШ долларынан 644 миллиард АҚШ долларына дейін өсті (2020 жылдың басында). Қытайдан АСЕАН-ға жыл сайынғы инвестициялар ағыны 2019 жылдың соңында 3,5 миллиард доллардан 9,1 миллиард долларға дейін өсті. Жалпы алғанда, соңғы 9 жыл ішінде АСЕАН-да жинақталған қытай инвестициясының көлемі 86,4 миллиард АҚШ долларынан асты.

2020 жылдың қараша айының ортасында Қытай, Австралия, Жаңа Зеландия, Оңтүстік Корея, Жапония және Оңтүстік-Шығыс Азияның 10 мемлекеті Аймақтық жан-жақты экономикалық серіктестікке (RCEP) қол қойды. 2010 жылдан бастап шектеулі форматта жұмыс істейтін бұл құжат елдер арасындағы технологиялық, қаржылық және зияткерлік салалардағы ынтымақтастықты кеңейтуі керек. Сарапшылар бұл келісімнің негізгі пайдасы АСЕАН елдерінің нарықтарын импортқа толтырған Қытай болады деп санайды. Сонымен бірге негізгі нәтижелердің бірі осы аймақтың басқа аймақтармен, соның ішінде Орталық Азиямен байланысы болуы мүмкін.

Петерсон атындағы Халықаралық экономика институты бұл келісім алдағы 10 жыл ішінде жалпы ішкі өнімнің жылына шамамен 186 миллиард долларға өсуіне мүмкіндік береді деп есептейді.

Қазақстан мен Орталық Азия құрылған еркін сауда аймағынан алыс болғанына қарамастан, бұл жоба біздің аймақты айналып өтпейді. Орталық Азияға ұзақ мерзімді перспективада Қытай-АСЕАН сауда алаңы ықпал ететіні сөзсіз. Сонымен қатар, біртіндеп осы алып азиялық нарық Орталық Азия елдерінің көпшілігі үшін сатудың басым нарығына айналуы мүмкін.

Егер Қазақстанның Оңтүстік-Шығыс Азия елдерімен сауда-саттығына талдау жасайтын болсақ, онда оның көлемі әзірге үлкен емес. Бірақ мұнда сауданың құрылымы әлдеқайда маңызды. Қазақстан бұл өңірге металдар мен ауылшаруашылық өнімдерін көбірек сата алады. Бұл сату нарығы басымдыққа ие болуы мүмкін, өйткені басқа елдер Еуразиялық экономикалық одақ нарығында дәл сол өнімді шығарады, ал Еуропалық Одақ нарығына қол жетімділік едәуір қиындады.

Сонымен қатар, халықаралық сауда үшін шекараларды барынша ашуды көздейтін «Белдеу және жол» бастамасы АСЕАН елдері мен Қытай үшін бірыңғай нарыққа шығуды қамтамасыз етуі мүмкін. Мұнда Қазақстан үшін үлкен мүмкіндіктер ашылуда. Барлығы біздің еліміздің осы мүмкіндікті қалай пайдалануына байланысты болады. Бүгінгі таңда Қазақстан үкіметі осы бағытта саясатты мақсатты түрде жүргізуі қажет.

Қазақстанның сыртқы саясаты қарқынды дамып отырған Оңтүстік-Шығыс Азия өңіріне жіті назар аударады. АСЕАН экономикалық қоғамдастығы жалпы ішкі өнімінің тұтас көлемі 2,4 млрд АҚШ доллар болатын 629 млн тұрғын нарығын ұсынады.

2016 жылдың 5 қазанында Еуразиялық экономикалық одақ елдері және Вьетнам арасындағы еркін сауда аймағын құру арқасында Қазақстанның Вьетнаммен өзара сауда айналымының көлемі бүткіл АСЕАН елдерімен сауда айналымы көлемінен асып түсуіне септігін тигізіп, 2017 жылдың 9 айы ішінде 366 млн. АҚШ долларына жетті. 2017 жылдың ақпан айында Қазақстан тарихында бірінші рет «Қазақстан - Ляньюньган (ҚХР) - Вьетнам» жаңа көлік дәлізі арқылы Вьетнамға 720 тонна көлемде бидай жөнелтілді.

Қазақстан Сингапурдың әлеуметтік-экономикалық және инфрақұрылымдық даму тәжірибесін қолданып келе жатыр. 2017 жылы ЕАЭЖ пен Сингапур арасында еркін сауда аймағын құру жөніндегі келіссөздер болып өтті. Осы аймақ әлеуеті 3,9 млрд АҚШ доллары

деңгейінде бағалануда[2].

Қазақстан Малайзия мен Индонезияны Оңтүстік Шығыс Азия аймағындағы өзінің басты әріптесі ретінде санайды. Бүгінгі таңда Қазақстанда малайзиялық компаниялар және инвесторлармен мұнай және газ, ауыл шаруашылығы және құрылыс салаларында 1 млрд. АҚШ доллары көлеміндегі жобалар іске асырылуда. Туризм саласы Таиландпен ынтымақтастығымыздың басты бағыттарының бірі болып саналады. Жыл сайын Таиландқа 70-80 мың қазақстандық туристер барады.

Қазіргі кезде халықаралық қатынастардағы зерттеудің перспективалық бағыттарының бірі - АСЕАН мен Қазақстан Республикасы арасындағы дипломатиялық қатынастардың перспективалық бағыттары. Дипломатиялық қатынастардың негізгі бағыттарының ішінде экономикалық ынтымақтастық, қауіпсіздік, стратегиялық ынтымақтастық пен серіктестік байланыстарын дамыту, сондай-ақ Жаңа Жібек Жолының инфрақұрылымын құру перспективаларын және Еуразиялық экономикалық одақ елдердің экономикаларын бөліп көрсету қажет.

Сонымен бірге, Қазақстан Республикасы мен АСЕАН арасындағы өзара іс-қимылдың перспективаларын қарастыру ерекше назар аударуға тұрарлық. Қазақстан Республикасының негізгі сыртқы саяси басымдықтары, бұрынғыдай, еліміздің жедел экономикалық, әлеуметтік және саяси модернизациясы үшін қолайлы сыртқы саяси жағдайлар жасауға шоғырланған. Қазақстан көпвекторлы сыртқы саяси стратегияны қолдана отырып, континенттегі орта позицияны иемденуге, сонымен қатар Еуропа мен Азия арасындағы көпір болуға ұмтылады[3]. Қазақстанның бұл ұстанымы едәуір дәрежеде анықталды және біздің елдің геосаяси жағдайымен, халықтың көп ұлтты және көпконфессиялы құрамымен, жалпы экономиканың даму деңгейімен анықталады. Қазақстан мен АСЕАН-ның мүдделері ортақ болғанымен және АСЕАН серіктестігі шеңберінде тетіктер құрғанына қарамастан, олардың арасындағы қатынастар іс жүзінде мүлдем қалыптасқан жоқ. Шындығында, қазіргі кезде Қазақстан мен АСЕАН ресми деңгейде ынтымақтастықта, ал басқа аспектілерде ынтымақтастық құру туралы бастамалар жоқ. Бұл жерде осы мәселенің себептерін атап өту керек.

Қазіргі уақытта Қазақстанның АСЕАН-мен өзара іс-қимылын нығайтудың болашағы мен әлсіз жақтарын анықтайтын негізгі факторларды, одан әрі даму әлеуетін, осындай ынтымақтастықтың қиындықтары мен қауіптерін анықтау арқылы талдауға болады. Осылайша, АСЕАН-Қазақстан қатынастарын жақсарту бойынша ұсыныстарды қалыптастыру үшін қазіргі даму кезеңінде осы ынтымақтастыққа SWOT талдау жүргізу қажет[4].

Мықты жақтары ретінде АСЕАН-ға мүше елдер Қазақстанды Орталық Азиядағы әлеуетті стратегиялық серіктес ретінде қарастырады, өйткені республика тұрақты экономикалық өсу қарқынын және теңгерімді сыртқы және ішкі саясатты көрсетеді. Қазақстан демократиялық қайта құрулар мен экономиканы ырықтандыруды табысты жүргізуде, бұл оған аймақтағы жетекші орынды иеленуге мүмкіндік береді[5]. Орталық Азия мен АСЕАН-ның көліктік, логистикалық және транзиттік әлеуеті аймақтар арасындағы қашықтықты едәуір қысқартты. Қазақстан Қытаймен бірге көлік-логистикалық орталық құруда, оның маңызды компоненттері Қытайдың Ляньюньган порты мен Қазақстанның Хоргос порты болып табылады. «Нұрлы жол» бағдарламасы аясында «Батыс Қытай - Батыс Еуропа» маршруттары және Иранның Бандар-Аббас портына шығатын «Қазақстан - Түрікменстан - Иран» теміржол желісі жолға қойылса, ШЫҰ және АӨСШК-мен (СВМДА) көпжақты ынтымақтастық шеңберінде келіссөздер жүзеге асты[6].

Ал, әлсіз жақтары ретінде қазіргі кезеңде объективті себептерге байланысты АСЕАН мемлекеттері мен Орталық Азия арасындағы қатынастар негізінен екіжақты негізде дамып келеді. Оңтүстік-Шығыс Азия елдері Қазақстанның сыртқы саясатының назарында болмады.

Алдыңғы қатарда Қытай және Солтүстік-Шығыс Азия елдері тұрды. АСЕАН елдерімен қатынастардың дамуы әлсіз саяси және экономикалық базамен қиындады. Қазақстанның Оңтүстік-Шығыс Азиядағы саяси және стратегиялық қатысуы оның ЕАЭО аясындағы Вьетнаммен серіктестігімен шектеледі, ол жақын болашақта АҚШ, Жапония, Үндістан және ЕО елдеріне жақындаған сайын салыстырмалы маңыздылығын жоғалта бастайды. Қазақстан мен АСЕАН арасындағы сауда өсімінің төмен қарқыны. Инвестициялық салада Қазақстан да АСЕАН нарығында жеткілікті белсенді ойыншы болып көрінбейді. Географиялық қашықтыққа байланысты қазақстандық қоғам мен элита Оңтүстік-Шығыс Азияда болып жатқан жағдайлар туралы іс жүзінде аз ақпарат алады. Тұлғалық байланыстар - бұл Қазақстан мен АСЕАН арасындағы өзара әрекеттестіктің әлсіз бөлігі. Екі жақта да Қазақстанда және АСЕАН елдерінде не болып жатқанын білетіндер өте аз. Сондықтан бұл проблеманы жоюдағы басымдық - Қазақстан мен АСЕАН арасындағы ақпараттық алшақтықты азайту.

Мүмкіндіктер жағына келсек, энергетикалық қауіпсіздік әлемдегі мемлекеттердің басым көпшілігінің өмірінің маңызды аспектісіне айналғанын ескере отырып, АСЕАН мен Қазақстан арасындағы ынтымақтастықтың перспективалық түрі тасымалдау үшін дамыған инфрақұрылым құру мүмкіндігі болуы мүмкін. Орталық және Оңтүстік-Шығыс Азия аймақтарын Қытай аумағы арқылы байланыстыратын энергетикалық және басқа тауарлар. Өңірлер геосаяси орналасуына байланысты трансконтинентальдық көлік және байланыс маршруттарын пайдалану тұрғысынан стратегиялық ресурс құруға мүмкіндік алады. Мысалы, АСЕАН елдері Оңтүстік-Шығыс Азияның ішкі теңіздері мен бұғаздарын басқара алады, бұл оларға Америка континентінің Тынық мұхиты жағалауы мен Таяу Шығыс, Африка елдері арасындағы Үнді-Қытай транзиттік көлік жолының бөлігі болуға мүмкіндік береді және сол арқылы әлемдік экономикалық процестерге ықпал етеді. Өз кезегінде, Орталық Азия елдері тауарларды Еуропалық Одақ, Ресей, Қытай және Азия-Тынық мұхиты аймағының нарықтарына тасымалдау жолында орналасқан, бірақ оларға дамуды қажет ететін - аймақтық көлік инфрақұрылымы да, теңіз коммуникациялары да қол жетімді. Орталық Азия аймағы үшін АСЕАН-ның Индустриалды-инновациялық даму және Ұйымның экономикалық қатынастар жүйесіне интеграциялану саласындағы тәжірибесі қызығушылық тудырады. Оңтүстік-Шығыс Азия елдері, мысалы, жалғыз тұрған Малайзия, Индонезия, Филиппиндер және Сингапур капиталды көп қажет ететін және ғылымды қажет ететін өнімді өндіруге маманданған, бұл жоғары батыстық технологияларды, сонымен қатар дамыған менеджменттік жүйе енгізуді қажет етеді. Тіпті жоғары технологиялық тауарларды өндіруде әлемдік көшбасшы болып табылатын және әр түрлі салаларда, мысалы, мұнай-химия өнеркәсібінде үлкен қуаттылыққа ие Қытай өндірісті ұйымдастыру мен басқару жүйесінің сапалы өзгеруімен қиындықтарға тап болып отыр[7].

Қауіп-қатерлерге Орталық Азия елдері экстремизм, заңсыз көші-қон, жалпы аймақтан туындайтын қауіптерге ұшырауы мүмкін. Өз тарапынан Оңтүстік-Шығыс Азиядағы сепаратизм солшыл радикалдан діни бағытқа дейінгі көптеген экстремистік қозғалыстармен белгілі. Коммунистік қозғалыс тыйым салынған мемлекеттерде солшыл экстремизм пайда болды. Бұл Индонезия, Малайзия, Тайланд, Сингапур және Филиппин, ал Малайзия мен Филиппинде бұл ұзақ қарулы қақтығысқа алып келді. Діни экстремизм - Оңтүстік-Шығыс Азия елдері үшін қауіпсіздікке төнетін басты сынақтар мен қатерлердің бірі. Тек 2017 жылдың өзінде Индонезияда, Малайзияда және Таиландта жарылыстар болды, ал Сингапурда террорлық актілер дайындалды. Бұл террористік актілерді аймаққа өзінің ықпалын мақсатты түрде таратып отырған ДАИШ террористік ұйымының идеологиясын ұстанушылар жасайды. Сингапур премьер-министрі Ли Сянь Лун 2015 жылы айтқанындай, «Оңтүстік-Шығыс Азия ИСИМ содырларын жалдаудың басты орталығына айналды. Аймақтағы терроризм қауіп болашақ үшін проблема ғана емес, ол дәл қазір де бар. Ал террористік топтар қаржылық

ресурстарды алуға, беруге және пайдалануға мүмкіндік беретін барлық мүмкіндікті пайдаланады».

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, Қазақстан Республикасы мен АСЕАН арасындағы ынтымақтастықты дамыту үшін келесі ұсыныстарды енгізу қажет. Қазақстанның саяси және экономикалық имиджін көтеру үшін АСЕАН елдеріне инвестиция салу. Американдық саясаттанушы Джозеф С.Найдың айтуы бойынша «жұмсақ күш» тұжырымдамасы - бұл мәжбүрлеу арқылы емес, керісінше тарту арқылы алу. Қазіргі уақытта Оңтүстік-Шығыс Азияда ғана емес, сонымен қатар әлемнің барлық аймақтарында Қазақстан өзінің сыртқы саясатын жүргізу, позитивті имидж құру, мәдени құндылықтар мен тұтынушылардың қалауын ілгерілету үшін әлі де «Жұмсақ қуатты» аз қолданады[8]. Қазақстан АСЕАН елдеріне мұндай әсерді Қазақстан-АСЕАН диалогтық серіктестігі арқылы, әсіресе Қазақстан мен АСЕАН арасындағы экономика мен мәдениет саласындағы ынтымақтастық туралы келісімдер арқылы жүзеге асыра алады. Қазақстандық дипломатия Оңтүстік-Шығыс Азиядағы «жұмсақ күштің» рөлі мен әсерін күшейтуі керек, өйткені бұл күш әлеуметтік өзара әрекеттесуді тудырады, бұл елдерді жақындастырудың тиімді факторы болып табылады. Soft Power инвестициясының мысалы ретінде, автордың айтуынша, гуманитарлық ресурстар арқылы өзара түсіністікке ұмтылу жатады. Бұл үдеріс өзара түсіністік үдерісін қолдайтын, әсіресе білім, мәдениет және туризм саласындағы мүдделі адамдар арқылы нақты жүзеге асырылуы керек. Оңтүстік-Шығыс Азияда Қазақстанның Soft Power пайдалануындағы маңызды жетістіктердің бірі - туристердің, студенттердің, АСЕАН-мен байланыс мәселелерімен айналысатын мамандардың көбеюі. Бұл мамандар әр салада ынтымақтастықты нығайтудағы маңызды тетік болып табылады. Ұлыбритания мен Францияның мәдени артықшылықтарын бүкіл әлемге экспорттайтын British Council және Alliance française үлгісі бойынша білім беру жобаларын әзірлеу керек. Алайда бұл күш жеткіліксіз болады, өйткені олар білім беру стратегиясының қысқа мерзімді кезеңін ғана білдіреді. Өзара түсіністікті арттырудың келесі қажетті қадамы АСЕАН елдері мен Қазақстан арасындағы білім беру бағдарламаларының интеграциясы болады, ол АСЕАН елдерінің студенттеріне және керісінше қазақстандық білім берудің перспективаларын ұсынады. Бұл стратегия Қазақстан мен АСЕАН арасындағы өзара түсіністікке әкеліп қана қоймайды, елдің оң имиджін қалыптастырады, сонымен қатар бизнес-жобаны (Business Education) жүзеге асыра алады. Екінші жағынан, бұл қазақстандық студенттерге АСЕАН елдерінде оқуға мүмкіндік туғызады. Туристер саны екі жағынан да көбейіп келеді. Қазақстан мен АСЕАН елдеріне көптеген туристер келеді. АСЕАН елдерінде туризмнің көбеюінің себептері экзотикалық, ерекше көрікті жерлер, туристік визаның жойылуы, төмен бағалар мен жоғары сапа болады. Туризм нарығын талдау көрсеткендей, қазіргі уақытта қазақстандықтар Тайланд, Лаос, Вьетнам, Сингапур, Малайзия, Индонезия және Филиппин сияқты АСЕАН-ның 7 еліне визасыз келе алады. Бұл, біздің ойымызша, болашақта Қазақстан мен АСЕАН қауымдастығы арасындағы байланысты нығайтудағы маңызды күш болатын АСЕАН елдері халықтарының арасындағы өзара түсіністік пен байланысты нығайтады.

Осылайша, Қазақстан Республикасының АСЕАН елдерімен ынтымақтастық процесіне қатысуы біздің елдің экономикалық байланыстарының географиясын кеңейтуге ықпал етеді. Қытайдың Қауымдастық мүшелерімен өзара әрекеттесуінің сәтті тәжірибесін ескере отырып, нәтижесінде тараптар арасындағы тауар айналымы тұрақты артып келеді, Қазақстан АСЕАН плюс Орталық Азия арасында саяси және экономикалық диалог орнатуды мақсат етеді. АСЕАН + 1 форматы, бұл өңіраралық ынтымақтастықты жаңа деңгейге көтереді. Оңтүстік-Шығыс Азия елдерімен ынтымақтастықты жандандыру Қазақстан Республикасының сыртқы саясатының басым бағыттарында маңызды орын алады. Бұл аймақ азиялық интеграция орталықтарының біріне айналуға. Интеграциялық процестердің жоғары динамикасы

арқасында АСЕАН көпжақты субаймақтық ынтымақтастықтың негізгі құрылымына айналуға және халықаралық өзара іс-қимыл тетіктерінде шешуші рөл атқарады[9].

Қазақстан АСЕАН жұмысының тәжірибесі мен механизмдерін аймақтық ынтымақтастықты нығайту және дамыту процесінде пайдалануға мүдделі. Қазақстанның АСЕАН + 1 шеңберінде «стратегиялық диалог бойынша серіктес» ретінде сауда ынтымақтастығын құру мүмкіндігі бар. Дәл осы АСЕАН елдерінің қажеттіліктеріне мұқият қарау және бар қажеттіліктерді ескере отырып, қазақстандық ұсынысты қалыптастыру нәтиже бере алады. Осыған байланысты аймақтағы, әсіресе іскер және саяси элиталар арасындағы ақпараттың, сарапшылардың және адамдардың қатысу тығыздығын арттыру қажет. Қазақстан Республикасының Білім министрлігіне студенттер арасында академиялық ұтқырлық, алмасу бағдарламаларын іске қосуға мүмкіндік беретін АСЕАН елдері мен Қазақстан арасындағы білім беру бағдарламаларын біріктіру ұсынылады. Бұл стратегия елдің жағымды имиджін қалыптастыруға көмектеседі, бірақ сонымен бірге білім беру саласындағы бизнесті дамытуды жүзеге асыруы мүмкін. Екінші жағынан, бұл қазақстандық студенттерге АСЕАН елдерінде оқуға мүмкіндік туғызады.

Әдебиеттер:

1. Ауган М.А. ЮВА – зона экономических и военно-политических интересов Китая // Казахстан-Спектр. – 2009. – №4. – С. 37-47.
2. Выступление У. Сулеймена - Посла Республики Казахстан в Сингапуре на междунар. форуме, посв. обсуждению инициативы «Пояса и пути». – Сингапур, 2018. – 4 мая // <http://mfa.gov.kz/ru/content-view/usensulejmen-centralnaa-azia-i-asean-sblizenie-posredstvominiciativy>. 01.09.2018.
3. Итоги года – год 2008: уроки и итоги // <http://kisi.kz/ru/categories/experts/posts/itogigoda---god-2008-uroki-i-itogi>. 8.09.2018.
4. Исакова Ж.А. Страны АСЕАН в Транстихоокеанском Партнерстве // 2 internat. scient. and pract. conf. «Science of the 21 century: Problems and Prospects of Researches». – 2018. – Vol. 6. – P. 91-95.
5. Iskakova Zh. Prospects of Cooperation of Kazakhstan With The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) // Матер. междунар. науч.-практ. конф. – Астана, 2016. – С. 79-81.
6. Перспективы реализации проекта Экономический пояс Шелкового пути и государственной программы «Нурлы Жол» // <http://www.kisi.kz/ru/categories/geopolitika-i-mezhdunarodnye->. 20.08.2018
7. Лаумулин М.Т. Центральная Азия в зарубежной политологии и мировой геополитике. Геополитика XXI века. – Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2010. – Т. 4. – 352 с.
8. Аманжолов Ж.М., Ахметов Е. Б. Региональный форум АСЕАН по вопросам безопасности и перспективы развития в контексте позиции Казахстана на интеграцию // <https://articlekz.com/article/16668> 20.03.2018.
9. Ысқақова Ж.А. ОШАМҚ+3: ынтымақтастық және даму перспективалары // Вестник Казахского 244-248.
10. Национального педагогического университета имени Абая. – 2018. – №1(56).